

بررسی اثرات اشتغال غیررسمی بر پایداری اجتماعی نمونه موردی شهر بانه

مهین نسترن* ، کامران ربیعی** ، کامیار عبدخدا***

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۸/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۲/۲۱

چکیده

شهرهای مرزی ایران در دهه‌های اخیر به دلیل رونق تجارت غیررسمی و افزایش میزان گردشگران تغییرات زیادی را داشته‌اند که بر پایداری این‌گونه شهرها تأثیر بسیار زیادی گذاشته است. در شهر بانه بیشتر اشتغال غیررسمی تنها در محدوده کوچکی از شهر رخ می‌دهد تمرکز فعالیت‌ها که اغلب کالاها را با کیفیت مناسب و با قیمت بسیار پایین در اختیار مشتریان قرار می‌دهد باعث شده سالانه میلیون‌ها نفر به این شهر هشتاد هزار نفری جهت خرید و فروش روانه شوند. در این پژوهش تلاش می‌گردد اثرات اشتغال غیررسمی بر پایداری اجتماعی شهر بانه و خصوصاً محدوده تمرکز این فعالیت‌ها مورد بررسی قرار گیرد. روش تحقیق در این پژوهش مبتنی بر

dr_nastaran1@yahoo.com

k.rabiei@modares.ac.ir

kamyarabdekhoda@gmail.com

* دانشجویار شهرسازی دانشگاه هنر اصفهان. (نویسنده مسئول).

** استادیار جامعه‌شناسی دانشگاه تربیت مدرس تهران.

*** کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری دانشگاه هنر اصفهان.

روش توصیفی - تحلیلی بوده و روش گردآوری اطلاعات با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای، مشاهدات میدانی، مصاحبه و توزیع پرسشنامه می‌باشد. در تحلیل آماری از روش مقایسه میانگین‌ها در دو محدوده مورد مطالعه از آزمون من‌ویتنی و آزمون *T-test* استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان داد که در پایداری اجتماعی اختلاف معنی‌داری در محدوده مرکزی و محدوده پیرامونی وجود دارد $(Sig = 0,043)$ و با توجه به آن‌که میانگین محدوده پیرامونی ۳,۲۲۶ و محدوده مرکزی ۲,۶۹۱ می‌باشد، بنابراین نتایج تحقیق نشان می‌دهد که به دلیل تمرکز اشتغال غیررسمی، در محدوده مرکزی به نسبت محدوده پیرامونی ناپایداری اجتماعی شدیدتر می‌باشد. با توجه به نتایج تحقیق راهکارهایی جهت کاهش اثرات منفی تجارت غیررسمی بر شهر بانه و محدوده تمرکز فعالیت‌ها ارائه شد که از مهم‌ترین آن می‌توان به جلوگیری از قاچاق کالا، سرمایه‌گذاری در سایر پتانسیل‌های شهر، ایجاد اشتغال و تدوین قوانین جهت جلوگیری از ساخت مجتمع‌های تجاری و تمرکز فعالیت‌ها در مرکز شهر بانه اشاره کرد.

واژه‌های کلیدی: اشتغال غیررسمی، پایداری اجتماعی، تمرکز فعالیت‌ها،

شهرمرزی بانه

بیان مسئله

در شهرهای مرزی ایران، سطح قابل توجهی از نیازهای مردم مرزنشین از طریق مبادلات مرزی صورت می‌گیرد. با توجه به موقعیت شهر مرزی غرب کشور، همسایگی با عراق و به دلیل رکود بخش‌هایی مانند صنعت و کشاورزی، عده زیادی از جمعیت فعال شهرهای مرزی به کار قاچاق و واردکردن کالا از مرز می‌پردازند. از طرفی به دلیل وضع نشدن تعرفه‌های گمرکی بر این کالاها، قیمت تمام‌شده آن‌ها نیز نسبتاً پایین‌تر از کالاهای داخلی و یا کالاهایی است که به صورت رسمی وارد کشور شده‌اند، زمینه را برای ایجاد تجارت غیررسمی در این شهرها فراهم کرده است و سالانه هزاران نفر را

در سراسر کشور جهت خرید کالا با قیمت ارزان‌تر به این شهرها سرازیر می‌کند (رحیمی، ۱۳۹۲).

در شهر بانه بیشتر اشتغال غیررسمی تنها در محدوده کوچکی از شهر بانه رخ می‌دهد و محدوده مرکزی در طول شبانه‌روز پذیرای مسافران و شاغلان بسیار زیادی می‌باشد به طوری که طبق آمار منتشرشده، جمعیت شهر در طول روز حدود ۱۲۰ هزار نفر و در شب ۸۵ هزار نفر می‌باشد. از این میان روزانه ۳۵ هزار مسافر و کارگر روزمزد از سایر شهرها تنها به محدوده مرکزی شهر سرازیر می‌شوند یعنی حدود ۴۱ درصد در طول روز به جمعیت شهر افزوده خواهد شد. افزایش تعداد مسافران و به تبع آن افزایش مراکز خدماتی و گسترش مشاغلی مانند دست‌فروشی و... سبب تشدید این فعالیت‌ها در این‌گونه شهرها شده است (محمودی، ۱۳۹۳: ۱۱). تراکم شدید فعالیت‌ها در این شهرها مشکلات فراوانی را بر ابعاد کالبدی، اقتصادی و اجتماعی شهر وارد می‌کند. یکی از مهم‌ترین اثرات تجارت غیررسمی، اثرات آن بر پایداری اجتماعی این شهرها می‌باشد که اغلب از دید محققان و مسئولان شهری پنهان می‌ماند.

تاکنون تحقیق مستقلی جهت بررسی اثرات رونق اشتغال غیررسمی بر ابعاد پایداری اجتماعی در شهر بانه و خصوصاً محدوده مرکزی شهر که بیشتر در معرض این پدیده می‌باشد، انجام‌نشده است و بیشتر تحقیق‌های انجام‌شده در زمینه اثرات اشتغال غیررسمی بر ابعاد کالبدی و اقتصادی شهر بانه بوده است. بنابراین انجام پژوهش‌هایی در این زمینه جهت بررسی اثرات رونق اشتغال غیررسمی بر ابعاد اجتماعی شهر و ارائه راهکارهایی جهت کاهش مشکلات ناشی از آن، امری ضروری و لازم به نظر می‌رسد که با بررسی این موضوع در این پژوهش تلاش می‌شود به آن دست‌یابیم. علاوه بر مشکلات ناشی از تمرکز جمعیت در محدوده مرکزی که بدان اشاره گردید، تمرکز اشتغال غیررسمی در مرکز شهر اثرات متفاوتی بر ابعاد اجتماعی شهر از جمله افزایش میزان جرم، ناامنی‌های اجتماعی و پایین آمدن کیفیت زندگی و عدالت اجتماعی و... خصوصاً در محدوده مرکزی گذاشته است. در این پژوهش ابتدا

محدوده تمرکز این فعالیت‌ها با استفاده از روی هم گذاری لایه‌های اطلاعاتی مربوط به اشتغال غیر رسمی و استفاده از نظر کارشناسان تدقیق گردیده، سپس محدوده تمرکز اشتغال غیررسمی با سایر نواحی شهر بانه با استفاده از شاخص‌های پایداری اجتماعی مستخرج در این پژوهش، مورد مطالعه قرار گرفته و در انتها پیشنهادهایی در زمینه کاهش اثرات اشتغال غیر رسمی ارائه خواهد شد.

مبانی نظری

پایداری اجتماعی فرایندی است مستمر که در چارچوب آن کیفیت و امنیت محیط اجتماعی ارتقا یافته و افراد را توانا می‌سازد تا با مشارکت، کلیه کارکردهای زندگی و ظرفیت‌های فردی - اجتماعی تبلور یابد (Osberg, 1992: 2). گرچه اشتغال غیر رسمی می‌تواند اثرات مثبتی بر اجتماع و وضعیت کیفیت زیست سکونتگاه داشته باشد اما به دلیل ماهیت غیر رسمی بودن آن مشکلاتی برای اجتماع به وجود خواهد آورد. در این بخش به مرور نظریات و مطالعات انجام‌شده در زمینه پایداری اجتماعی و اشتغال غیر رسمی و ارتباط آن‌ها با هم پرداخته خواهد شد.

پایداری اجتماعی

مفهوم توسعه پایدار، مفهومی در حال تحول و بحث‌برانگیز می‌باشد؛ رایج‌ترین تعریف از توسعه پایدار عبارت است از: "توسعه‌ای که نیازهای نسل امروز را بدون محدود کردن امکانات نسل‌های آینده برای رفع نیازهایشان پاسخگو باشد (Roseland, 1997). به‌طور کلی پایداری اجتماعی در دو بُعد مفهومی مورد توجه قرار گرفته است: عدالت اجتماعی که اشاره به توزیع عادلانه منابع و اجتناب از تکنیک‌های انحصاری داشته و اجازه می‌دهد افراد یک جامعه به‌طور کامل در جامعه و مسائل اجتماعی، اقتصادی، سیاسی مشارکت داشته باشند که این امر ارتباط نزدیکی با عدالت محیطی

پیدا می‌کند، در ارتباط با محیط ساخته‌شده، عدالت اجتماعی به معنای توجه به ماهیت و وسعت دسترسی به خدمات و امکاناتی می‌باشد که در منطقه استقرار یافته است (Dempsey, 2012: 94).

پایداری اجتماعی شهری مستلزم اقتصاد، محیط زیست و زندگی پایدار شهری و سایر ابعاد پایداری است که در مجموع از آن به‌مثابه برابری درون نسلی و اصل عدالت اجتماعی و برابری برون نسلی و اصل نسل آینده یاد می‌کنند (Register, 2002). عمان^۱ و اسپننگبرگ^۲ ابعادی مشابه ابعاد یادشده، اما با تأکید بیشتر بر حقوق فردی را مطرح کردند. آن‌ها معتقد بودند که پایداری اجتماعی بر دارایی‌های فردی چون: تحصیلات، مهارت، تجربه، مصرف، درآمد، اشتغال و برخورداری از حقوق شهروندی برای مشارکت فعال در جامعه، به‌عنوان یک عنصر ضروری، متمرکز است. بنابراین در تحلیل آن‌ها، دسترسی به منابع اجتماعی یکی از عناصر اصلی پایداری اجتماعی بود (Oman & Spangenberg, 2002). به نظر باورن و گونتلت^۳ پایداری اجتماعی زمانی رخ می‌دهد که: فرآیندها، نظام‌ها، ساختارها و روابط به‌طور فعالانه ظرفیت‌های کنونی و نسل‌های آینده را به‌منظور ایجاد بهبودی و پیشرفت و قابل زیست بودن جامعه را حمایت کنند. جامعه پایدار اجتماعی، برابر و متنوع، مرتبط و دارای روابط دموکراتیک بوده و کیفیت زندگی خوب را فراهم می‌کند (Barron & Gauntlett, 2002: 3). لانگ^۴، در تعریف پایداری اجتماعی، خواست مردم مبنی بر زندگی در یک مکان معین را یادآور می‌شود و بر توانایی آن‌ها در استمرار چنین روندی چه در حال حاضر و چه در آینده تأکید می‌کند (Long, 2003: 5).

پایداری اجتماعی فرایندی است مستمر که در چارچوب آن کیفیت و امنیت محیط اجتماعی ارتقا یافته و افراد را توانا می‌سازد تا با مشارکت، کلیه کارکردهای

-
1. Omann
 2. Spangenberg
 3. Barron & Gauntlett
 4. Long

زندگی و ظرفیت‌های فردی - اجتماعی تبلور یابد (Colantonio, 2011: 4). همچنین ساختارهای شهری با توجه به رویکرد پایداری اجتماعی باید مشوق این امر باشند که با حمایت و ترغیب رفتارهای پایدار، آن‌ها را به سمت ارزش‌های اجتماعی سوق دهند، زیرا شهروندان و شهر، جزء مایملک اولیه شهر هستند. اگر رفتار شهروندان (به‌ویژه چگونگی مصرف، تولید و سطح زندگی) به سمت پایداری شهری سوق داده شود، در این صورت دستیابی به یک شهر پایدار چندان دور از واقعیت نخواهد بود (Danish Ministry of environment, 2007: 7). به‌طور کلی شهرهایی که برخوردار از پایداری اجتماعی‌اند دارای برابری، تنوع و چگونگی، ارتباط متقابل افراد باهم و نیز جو دموکراتیک می‌باشند، ضمن اینکه شهروندان از کیفیت یک زندگی مناسب نیز لذت می‌برند (Rann, 2005: 1).

گاتس و لی^۱ در تبیین پایداری اجتماعی بر توجه به نیازهای اساسی، مانند: مسکن و درآمد، و ظرفیت‌های فردی از جمله فرصت‌های شغلی متنوع و امکانات و برنامه‌های تفریحی، فرهنگی و اوقات فراغت مناسب با حداقل هزینه و ظرفیت‌های اجتماعی، همچون هویت، مشارکت و وجود مکان‌هایی به‌منظور برگزاری فعالیت‌های هنری و اجتماعی در جهت توسعه سازمان‌های اجتماعی و تقویت تعادل بین آن‌ها تأکید دارند. ایشان همچنین به‌منظور اثرگذاری و عدالت اجتماعی، تعادل اجتماعی، امنیت و سازگاری را معرفی می‌نمایند (Gates & Lee, 2005). تین^۲ و همکارانش^۳ در سال ۲۰۰۲، توسعه پایدار اجتماعی را شامل چهار معیار اصلی عدالت اجتماعی، همبستگی اجتماعی، مشارکت و امنیت معرفی کرده‌اند؛ که مبنایی برای سازمان توسعه بین‌المللی نیز قرار گرفت (Thin, Lockhart and Yaron 2002; DFID, 2002).

جاودان و همکاران نیز در مقاله اندازه‌گیری شاخص‌های توسعه پایدار اجتماعی در حوزه‌های روستایی با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی، شاخص‌های زیر را در

1. Gates & Lee
2. Thin

جهت سنجش پایداری اجتماعی معرفی می‌نمایند: برابری در برابر فرصت‌ها، توانمندی، همبستگی اجتماعی، مشارکت و حکمروایی، کیفیت زندگی و تنوع فرهنگی (جاودان و رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۸۹: ۶۹). تیموری در مقاله‌ای با عنوان ارزیابی پایداری اجتماعی با استفاده از منطق فازی ۸ شاخص را جهت ارزیابی پایداری اجتماعی مناطق تهران برگزیده که عبارت‌اند از: ضریب وابستگی، درصد بیکاری زنان، درصد بی‌سواد زنان، میزان طلاق به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر، تعداد نفر در اتاق، مسکن زیر ۵۰ مترمربع، جرائم ثبت شده به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر و مجروحین ناشی از تصادفات درون‌شهری (تیموری، ۱۳۹۱: ۵). پور طاهری و دیگران شاخص‌های پایداری اجتماعی را با بررسی نظریه‌ها و رویکردهای موجود و تجارب جهانی استخراج نموده‌اند که هفت مؤلفه شامل: پویایی جمعیت با چهار شاخص، آموزش با پنج شاخص، کیفیت خدمات و مسکن با چهار شاخص و میزان مشارکت اجتماعی و سیاسی با هشت شاخص مجموع شاخص‌های عملیاتی اجتماعی را به خود اختصاص داده‌اند (پور طاهری و همکاران، ۱۳۹۰: ۹).

شفیعا در مقاله خود با عنوان رابطه توسعه پایدار اجتماعی و سرمایه اجتماعی چهار شاخص امنیت اجتماعی، انسجام اجتماعی، حس تعلق اجتماعی و توسعه‌یافتگی اجتماعی را به‌عنوان مؤلفه‌های پایداری اجتماعی در پژوهش خود به‌کار برده است (شفیعا، ۱۳۹۰: ۱۴۷). مشکینی در مطالعه خود با عنوان سنجش پایداری اجتماعی شهری نمونه موردی مناطق ۲۲ گانه شهر، شاخص‌های پایداری در چند بُعد عوامل اجتماعی، عوامل اقتصادی، امنیت اجتماعی، عدالت اجتماعی، سرمایه اجتماعی، سلامت عمومی و عوامل کالبدی را مورد بررسی قرار داده است (مشکینی، ۱۳۹۲). نسترن و دیگران در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی شاخص‌های پایداری اجتماعی با استفاده از فرآیند تحلیل شبکه ANP» از سه مؤلفه مشارکت، امنیت و کیفیت زندگی استفاده کرده‌اند که خود به معیارها و زیر معیارها تقسیم شده است (نسترن و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۳۷). جمعه پور در مقاله‌ای با عنوان بررسی رابطه تراکم و پایداری اجتماعی در مناطق شهرداری

تهران، شاخص‌های پایداری اجتماعی را پنج مؤلفه آموزش، امنیت، بهداشت، برابری و رفاه و مشارکت عنوان می‌کند (جمعه‌پور، و دیگران، ۱۳۹۱: ۱۹۳).

در مجموع با مرور مطالعات انجام‌شده در زمینه پایداری اجتماعی می‌توان نتیجه گرفت که پایداری اجتماعی به معنی هم‌بستگی و یکپارچگی اجتماعی، کار و درآمد مناسب، اکوسیستم باثبات، در دسترس بودن مسکن مناسب و باکیفیت، شأن شهروندی و مشارکت در امور شهر، امنیت و رفاه (در ابعاد گوناگون)، برابری و تعادل در داشتن مکان، دسترسی به امکانات و خدمات موردنیاز و... می‌باشد.

اشتغال غیررسمی

اصطلاح اشتغال غیررسمی یک مفهوم مبهم است و ارائه تعریف دقیقی از آن کار دشواری است. در یک تعریف عمومی بخش غیررسمی شامل افراد و واحدهای کوچک‌مقیاسی است که درگیر تولید و توزیع کالا و خدمات به شکل ابتدایی و به‌صورت خوداشتغالی هستند که از نظر امرارمعاش به آن وابسته‌اند و از نظر سرمایه، هم سرمایه انسانی، تخصص و فن و هم سرمایه فیزیکی بسیار محدودند. یکی از دلایل پیچیدگی مفهوم غیررسمی و ابهام در آن این است که مشاغل غیررسمی در مناطق مختلف و حتی در یک منطقه به نام‌های مختلفی شناخته می‌شوند. (Colin, 1998: 2).

اصطلاح اشتغال غیررسمی یک مفهوم مبهم است و ارائه تعریف دقیقی از آن کار دشواری است. در یک تعریف عمومی مشاغل غیررسمی به طیف گسترده‌ای از مشاغل موقت یا زیرزمینی ایجاد شده در نواحی شهری کشورهای در حال توسعه اطلاق می‌شود. این اصطلاح برای اولین بار در اوایل دهه ۱۹۷۰ به دنبال مهاجرت انبوه روستاییان به شهرها و محدود شدن قدرت جذب نیروی کار در بخش صنعت در اقتصادهای در حال توسعه به کار گرفته شد (بابا حیدری، ۱۳۸۰: ۱۱). بر مبنای تحقیق انجام‌شده به‌وسیله دفتر بین‌المللی کار، هارت^۱ (مردم‌شناس) دریافت که طبقه کم درآمدی که قادر

1. Hart

به پیدا کردن کار مزدوری در بخش صنایع یا بخش عمومی نیستند، طیف گسترده‌ای از فعالیت‌ها را برای کسب درآمد، تدبیر و طراحی می‌کنند. فعالیت‌هایی همچون فحشا، گدایی، جیب‌بری، و جمع‌آوری زباله در این گروه قرار می‌گیرند (Hart, 1978: 66-70). هنی لی^۱ و دیگران (۲۰۰۶) بر اساس سه تعریف مختلف، به‌اندازه‌گیری بخش غیررسمی در برزیل برای سال‌های ۱۹۹۲ تا ۲۰۰۰ پرداخته‌اند. در مشاغل غیررسمی افراد از نظر امرارمعاش به آن وابسته‌اند و از نظر سرمایه، هم سرمایه انسانی، تخصص و فن و هم سرمایه فیزیکی بسیار محدودند و منابعشان غالباً از قاچاق کالا است (Bramley Et al, 2006: 22).

در ایران نیز در دهه اخیر مطالعاتی درباره بخش غیررسمی انجام شده است. هدایت و باقریان (۱۳۶۸) در مطالعه‌ای بخش غیررسمی را مترادف با فعالیت‌های خدماتی قرار داده و به اثرات بخش خدمات بر متغیرهای اقتصادی همچون تورم، بیکاری و درآمد پرداخته‌اند. این مطالعه از فعالیت‌هایی مانند: عمده‌فروشی، دوره‌گردی و ... به‌عنوان بخش غیررسمی نام برده است. نتایج تخمین‌ها نشان داده است که سهم اشتغال شهری بخش غیررسمی در سال ۱۳۶۵، ۴۳ درصد اشتغال کشور و سهم تولید این بخش معادل ۳۱ تا ۴۱ درصد تولید کشور می‌باشد. در مطالعه نایب (۱۳۷۸)، بخش غیررسمی شهری ایران بر اساس مالکیت بنگاه و نوع شغل تفکیک و علل پیدایش بخش غیررسمی شهری ایران بررسی شده است. وی بخش غیررسمی را مشاغل آزاد و مزدبگیر و حقوق‌بگیر خصوصی در نظر می‌گیرد که مالیات پرداخت نمی‌کنند. گذشته از تفاوت‌های جهانی این مشاغل از لحاظ نوع، تراکم و پراکندگی، نسبت درآمدها و غیره در پهنه کشور حتی گستره یک شهر نیز گوناگون است.

عامل عمده این تفاوت‌ها مخصوصاً در شهرهای مختلف ایران در مرحله اول تأثیر مشخص موقعیت‌های جغرافیایی و ویژگی‌های اقلیمی و آب‌و‌خاک و به تبع آن معیشت

منطقه و چگونگی تفکرات و فرهنگ و عقاید مردم و نحوه مدیریت ها است که در پیدایش، گسترش یا رکورد و پراکندگی آن نقش اساس و تعیین کننده دارد. همین تفاوت‌های مکانی در ارزیابی آن‌ها برای پاک‌سازی و سالم‌سازی محیط کارساز می‌باشد (صرامی، ۱۳۷۳: ۴۷). عوامل متعددی باعث افزایش پدیده پیچیده مشاغل غیررسمی شده‌اند. بدیهی است خود این عوامل نیز زاده چگونگی و شرایط خاص جامعه بوده تأثیر و تأثر مدام بر یکدیگر دارند که از جمله می‌توان به افزایش بی‌رویه جمعیت، مهاجرات انبوه روستاییان به شهر، عدم بهره‌گیری کامل از امکانات اشتغال در بخش‌های تولید، عدم مدیریت‌های صحیح در بعضی سطوح متفاوت تصمیم‌گیری و گرانی و تورم اشاره نمود (زنجانی، ۱۳۷۰: ۱۳۳).

جدول ۱- مقایسه‌ای بارز بین مشاغل رسمی و غیررسمی

مشاغل رسمی	مشاغل غیررسمی
بزرگ مقیاس‌اند.	کوچک مقیاس‌اند.
مدرن و جدید هستند.	سستی هستند.
بیشتر مالکیت عمومی دارند.	مالکیت فردی یا خانوادگی است.
سرمایه‌بر هستند و به سرمایه انبوه نیاز دارند.	کاربر هستند.
فعالیت آن‌ها در جهت سودآوری است.	فعالیت‌های معیشتی هستند.
دارای تکنولوژی وارداتی هستند.	از تکنولوژی بومی استفاده می‌کنند.
از بازار حمایتی (برای مثال سهمیه تعرفه) برخوردارند.	دارای بازار غیرمنظم و رقابتی هستند.
ورود به آن‌ها مشکل است.	ورود به آن آسان است.
نیاز به مهارت‌های رسمی (برای مثال تحصیلات رسمی) دارند.	نیازمند مهارت‌های غیررسمی‌اند.

منبع: (Chant, 1991b: 185)

فصل مشترک نتایج بر اساس مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد که سطح تحصیلات در این بخش پایین است، مهارت اغلب به طریق کارآموزی و خارج از

سیستم رسمی کسب می‌شود، به‌طور متوسط در بنگاه کمتر از ۵ نفر مشغول به کارند، تعداد کارآموزان روستایی در آن‌ها بیشتر است، نسبت سرمایه به کار در سطح بسیار پایینی است و مهاجرین روستایی بخش قابل توجهی از نیروی کار را در این بنگاه‌ها تشکیل می‌دهند.

چارچوب مفهومی تحقیق

تاکنون مطالعه مستقلی در زمینه تأثیر اشتغال غیررسمی بر پایداری اجتماعی انجام داده نشده است اما طبق مطالعات نگارنده در تعدادی از تحقیق‌ها که در زمینه اشتغال غیررسمی انجام شده، تأثیرات این پدیده بر بعضی از ابعاد پایداری اجتماعی مورد مطالعه قرار گرفته است. تأثیرات اجتماعی فعالیت‌های غیررسمی به‌خوبی مستند نشده‌اند. مشاغل غیرقانونی زمین را اشغال می‌کنند، از منابع بهره‌برداری می‌کنند و از ضایعات به طرز برنامه‌ریزی نشده و ناهماهنگی با سایر فعالیت‌ها استفاده می‌کنند. بخش‌های تولیدی غیررسمی ضایعات صنعتی تولید می‌کنند و با تجاوز کامل از استانداردهای رایج، از منابع بهره‌برداری می‌کنند و از این طریق جمعیت‌های انسانی را به خطر می‌اندازند. ارزیابی سهم بخش غیررسمی در پایداری اجتماعی راحت و آسان نیست زیرا هم تأثیرات مثبت و هم منفی آن می‌تواند ذکر شود. (Beverly, K. 2010: 7). در پژوهشی که توسط هلن بریاسولیس تحت عنوان «توسعه پایدار و بخش غیررسمی، ارتباط پیچیده» به بررسی اثرات اشتغال غیررسمی بر جنبه‌های پایداری می‌پردازد، مدلی را جهت بررسی اثرات اشتغال غیررسمی بر ابعاد پایداری طراحی کرده است. در این مدل توسعه اقتصادی-اجتماعی و فضایی از اثر متقابل پیچیده فعالیت‌های بخش رسمی و غیررسمی نشأت می‌گیرد. شرایط اجتماعی غیرمنصفانه رفتارها و اشتغال غیررسمی را تحریک می‌کند که به طرق مختلف توزیع هزینه‌ها و منافع را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Briassoulis, 1999).

با مرور و تجزیه و تحلیل ارتباط بین غیررسمی بودن و پایداری اجتماعی، دو نتیجه اصلی گرفته می‌شود: اول اینکه عواملی مانند فقر، توزیع ناعادلانه درآمد و ثروت، بهداشت ناکافی و عدم حفاظت محیط زیست، توسعه فعالیت‌های غیررسمی را تشویق می‌کنند. این مشکلات شرایط ناپایدار اقتصادی-اجتماعی و محیط‌زیستی را به وجود می‌آورند. در واقع، یک نگاه بسته به ادبیات هر دو موضوع حاکی از آن است که غیررسمی بودن و ناپایداری از این دلایل متأثر هستند، هرچند که از لحاظ بعضی روابط تفاوت‌هایی دارند. اگر سیستم رسمی در حدود ظرفیت خود و با مکانیزم‌هایی که انعطاف‌پذیری و ثبات آن را تضمین کند کار می‌کرد، آنگاه خود را در تمام جنبه‌ها ننگه می‌داشت و به نیازهای اجتماعی پاسخ می‌داد و در نتیجه نیاز به راه‌های غیررسمی توسعه وجود نمی‌داشت. ثانیاً، پایداری توسعه که به‌طور هم‌زمان به‌عنوان برآورده کردن کارایی اقتصادی و عدالت اجتماعی در نظر گرفته می‌شود از اشتغال رسمی و غیررسمی تأثیر می‌پذیرد.

در واقع، چرخه معیوبی از ناپایداری و غیررسمی بودن وجود دارد که به‌طور متقابل از هم تأثیر می‌پذیرند و هرکدام سبب تشدید دیگری می‌شوند. امکانات گردشگری غیرقانونی در مناطق توریستی، جمعیت اضافی و ترافیک و ضایعات تولید می‌کنند که تأثیر بدی بر ابعاد اجتماعی شهر خواهد گذاشت. در بخش قبلی شاخص‌های مورد استفاده توسط محققان داخلی و خارجی در زمینه پایداری اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت که در این پژوهش با توجه به موضوع مورد بررسی و اطلاعات موجود تعدادی از این شاخص‌ها برگزیده شد.

جدول ۲- شاخص‌های پایداری اجتماعی مورد استفاده در این پژوهش

شاخص	پژوهشگران داخلی	محققان خارجی
حس تعلق	(شفیعا، ۱۳۹۰: ۱۴۷) (نسترن و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۶۲) (جاودان و رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۸۹: ۶۹)	(Colantonio, 2008b), (Glasson and Wood, 2009: 284) (Bramley et al. 2006: 11-12)
تعاملات اجتماعی	(نسترن و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۶۲) (شفیعا، ۱۳۹۰: ۱۴۷)،	(Gates&Lee, 2005: 3), (Bramley et al, 2004) (Dempsy& et al, 2012)
مشارکت	(نسترن و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۶۲)، (مشکینی و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۲)، (جاودان و رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۸۹: ۶۹)	(Littig & Griesler, 2005) (Thin, Lockhart and Yaron 2002; DFID 2002) (Bramley et al. 2006: 11-12) (Glasson and Wood 2009: 284), (Colantonio, 2008)
امنیت	(مشکینی و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۲)، (نسترن و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۶۲)، (جاودان و رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۸۹: ۶۹)، (شفیعا، ۱۳۹۰: ۱۴۷)، (جمعه پور، ۱۳۹۱: ۱۹۳)	(Bramley et al, 2004), (Colantonio, 2008) (Dempsy& et al, 2012), (Department For International Development, 2007, 1-2) ,(Gates&Lee, 2005: 3)
کیفیت زندگی	(نسترن و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۶۲) (جاودان و رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۸۹: ۶۹) (مشکینی و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۲)	(Colantonio, 2008b) (Dempsy& et al, 2012) (Dempsy & et al, 2012),

منبع: نگارندگان

اشتغال غیررسمی شامل مشاغلی است که خارج از ساختارهای رسمی هستند به عبارتی شامل کار در واحدهایی است که به منظور فرار از مالیات به ثبت نرسیده‌اند و یا از نظارت نهادهای دولت مخفی مانده‌اند، اما در سایر موارد قانونی هستند (Osberg, 1992: 2). مشکلات و تنگناهایی که در تعیین اشتغال غیررسمی در شهر بانه وجود دارد عبارت‌اند از: اول آنکه بخش غیررسمی شهری از نظر ماهیت، طیف وسیعی از مفاهیم، تعاریف و ویژگی‌ها را در برمی‌گیرد. از این‌رو استفاده از هر مفهوم خاص،

خواننده را با شائبه پراکندگی مباحث و کاستی در تحقیق مواجه می‌ساخت. دوم به تنگناها و محدودیت‌های آماری در زمینه بررسی این بخش مربوط می‌شد. بدیهی است چنانچه آمار دقیقی در مورد فعالیت‌های درون این بخش وجود داشته باشد، دیگر اطلاق بخش غیررسمی بدان نادرست می‌باشد. از این رو در آنجا سعی بر آن بود که با استفاده از منابع آماری موجود و با آگاهی کامل نسبت به نقاط ضعف و کاستی‌های آن، اقدام به بررسی بخش غیررسمی شهری گردد. سپس به منظور برآورد سهم اشتغال در بخش غیررسمی معیارهای متعددی ارائه شد که از آن جمله می‌توان به پنج معیار پرداخت مالیات، بیمه درمانی، مقیاس بنگاه، گروه شغلی و قاچاق کالا اشاره نمود.

جدول ۳- شاخص‌های تعیین اشتغال غیررسمی

شاخص	محققان تأییدکننده	تعاریف عملیاتی
پرداخت مالیات	(نایب، ۱۳۷۸)، (هنی لی و دیگران، ۲۰۰۶)، (رنانی، ۱۳۸۴)	اغلب مشاغل رسمی به دلیل فرار از مالیات به ثبت نرسیده‌اند و عدم پرداخت مالیات توسط مشاغل می‌تواند شاخص مناسبی جهت تشخیص آن باشد
بیمه درمانی	، (هنی لی و دیگران، ۲۰۰۶)، (رنانی، ۱۳۸۴)	مشاغل غیررسمی معمولاً فاقد بیمه درمانی و در کل حمایت اجتماعی می‌باشند. این افراد با درآمد کمی که به دست می‌آورند، از نظام‌های حمایت اجتماعی بهره‌مند نیستند
مقیاس بنگاه	(Chant, 1991)، (Litting, 1989) (نایب، ۱۳۷۸)، (هنی لی و دیگران، ۲۰۰۶)، (رنانی، ۱۳۸۴)	معمولاً مشاغل غیررسمی، مشاغلی هستند که در سطح واحدهای کوچک و با تعداد کارکنان کم در سطح شهر مشغول فعالیت هستند و اغلب شاغلین آن با ورود آسان به این شغل و با سرمایه کم در این بخش فعالیت می‌کنند
گروه شغلی	(نایب، ۱۳۷۸)، (هنی لی و دیگران، ۲۰۰۶)، (رنانی، ۱۳۸۴)، (Chant, 1991)	مشاغل غیررسمی معمولاً افرادی را به خود جذب می‌نماید که جذب مشاغل اصلی و رسمی نشده‌اند و این مشاغل دارای ماهیت دون مایه هستند
قاچاق کالا	(رنانی، ۱۳۸۴). (Litting, 1989)	یکی از مهم‌ترین شاخصه‌های ایجاد مشاغل غیررسمی، کالاهای است که مورد معامله قرار می‌گیرند اکثر این کالا از بخش غیررسمی و قاچاق کالا حاصل می‌شود

منبع: نگارندگان

روش تحقیق

در پژوهش حاضر «اشتغال رسمی» متغیر مستقل و «پایداری اجتماعی» متغیر وابسته تحقیق می‌باشد. روش اصلی بکار رفته در پژوهش حاضر پیمایش بوده که بر اساس آن داده‌های مورد نیاز برای سنجش ابعاد مختلف پایداری اجتماعی در محدوده‌های تعیین شده گردآوری شده است. محدوده‌های مورد مطالعه نیز به دو بخش تقسیم می‌شوند: ۱- «محدوده‌های تمرکز اشتغال غیر رسمی» و ۲- «محدوده‌های پیرامونی». محدوده تمرکز اشتغال غیر رسمی در شهر بانه بر اساس شاخص‌های اشتغال غیر رسمی مستخرج از مبانی نظری پژوهش، همپوشانی نقشه‌های فعالیت‌های غیر رسمی مستخرج از نرم‌افزارهای GIS و Auto cad و همچنین نظر کارشناسان و آمار و اطلاعات و نقشه‌های موجود تعیین شد. در این پژوهش این محدوده به عنوان محدوده تمرکز اشتغال غیررسمی در شهر بانه شناخته خواهد شد، سایر محدوده‌های شهر بانه به عنوان محدوده پیرامونی (محدوده شماره دو) در نظر گرفته می‌شود.

در تحلیل آماری داده‌های حاصل از پیمایش، برای مقایسه میانگین‌ها در دو محدوده مورد مطالعه از آزمون من ویتنی و آزمون T-test استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه افراد ۱۵ به بالای ساکن شهر بانه تشکیل می‌دهند. این جمعیت بر اساس نقشه‌های ترسیم شده در دو محدوده سکونت دارند. در محدوده مرکزی ۷۱۵۰ و در محدوده پیرامون حدود ۵۵۱۳۹ ساکن می‌باشند. جهت تعیین تعداد پرسشنامه‌های که بایستی در دو محدوده مورد مطالعه توزیع گردد از فرمول کوکران استفاده شده است. حجم نمونه برای ناحیه با تراکم بالای اشتغال غیر رسمی ۳۰۰ نفر و برای ناحیه پیرامون ۳۲۵ نفر تعیین شد.

جدول ۴- مقدار پایایی پرسش‌نامه بر اساس روش ضریب آلفای کرونباخ

Cronbach's Alpha		شاخص	بعد
۰,۸۱۵	۰,۷۳۸	حس تعلق	پایداری اجتماعی
	۰,۸۰۵	تعاملات اجتماعی	
	۰,۷۸۴	مشارکت	
	۰,۸۴۳	کیفیت زندگی	
	۰,۸۶۲	امنیت	

منبع: یافته‌های تحقیق

در مطالعه مقدماتی انجام‌شده روایی و پایایی مورد ارزیابی قرار گرفت. بر اساس یافته‌ها ضریب آلفای کرونباخ برای کلیه شاخص‌های پایداری اجتماعی بالای ۰,۷ به دست آمده که نشان‌دهنده قابل قبول بودن سطح پایایی پرسشنامه است.

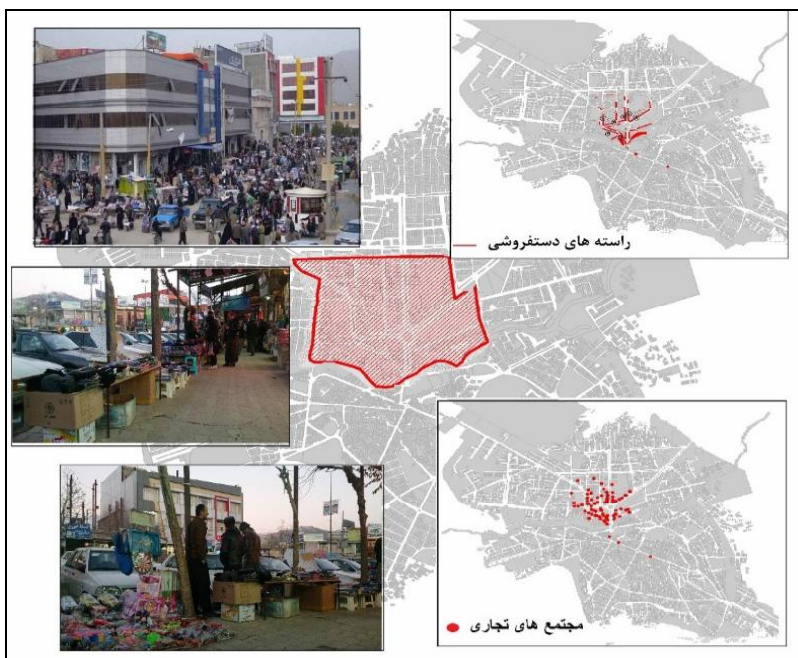
محدوده‌های مورد مطالعه

در این پژوهش جهت تعیین و تدقیق محدوده اشتغال غیررسمی در مرکز شهر بانه از مشاهدات میدانی، بررسی پراکنش مشاغل غیررسمی در شهر بانه و همچنین مصاحبه با کارشناسان و مسئولان امور شهری استفاده شده است. در مشاهدات میدانی محقق بر اساس شاخص‌های اشتغال غیررسمی که برگزیده است با مراجعه به مرکز شهر و با استفاده از مشاهدات میدانی، هرکدام از مشاغل موجود را بر اساس شاخص‌های مدنظر در دو گروه مشاغل رسمی و غیررسمی دسته‌بندی کرده است. پراکنش این مشاغل در نقشه می‌تواند به خوبی محدوده تمرکز این فعالیت‌ها را جهت تعیین محدوده اشتغال غیررسمی مشخص نماید. سپس با استفاده از قرار دادن نقشه‌های پراکنش مجتمع‌های تجاری، دستفروشان و ... در کنار هم، حدود تقریبی محدوده اشتغال غیررسمی به دست آمده است. همان‌طور که قبلاً اشاره گردید

بررسی اثرات اشتغال غیررسمی بر پایداری اجتماعی ... ۱۰۵

به دلیل آنکه بیشتر کالاهایی که در مجتمع‌های تجاری خرید و فروش می‌شود از طریق قاچاق کالا وارد این مجتمع‌ها می‌شود بنابراین مجتمع‌های تجاری نیز جز مراکز مشاغل غیررسمی محسوب می‌شوند. (عبدخدا و عبداللهی، ۱۳۹۳) سپس با استفاده از مصاحبه با کارشناسان و مسئولان امور شهری واقع در شهرداری، سازمان مسکن و شهرسازی و سایر ادارات که در امور شهری فعالیت دارند این محدوده تدقیق گردید. سایر مناطق محدوده شهر بانه به‌عنوان محدوده پیرامونی (شماره ۲) مشخص گردیده است که شامل سایر نواحی محدوده شهر بانه می‌باشد. در این پژوهش تلاش می‌گردد که پایداری اجتماعی در دو محدوده مشخص شده مورد ارزیابی قرار گیرد.

تصویر ۱- محدوده‌های مورد مطالعه

منبع: نگارندگان

یافته‌های تحقیق

تحلیل توصیفی:

از آنجا که در این پژوهش دو محدوده مورد مطالعه قرار گرفته است، داده‌ها و نتایج نیز به صورت جداگانه مورد بررسی قرار خواهد گرفت. در محدوده مرکزی که تعداد ۳۰۰ پرسشنامه توزیع گردید ۵۴٫۶۷ درصد را مردان و ۴۵٫۳۳ درصد را زنان تشکیل داده‌اند که از این تعداد ۵۹٫۶۷ متأهل و ۴۰٫۳۳ مجرد می‌باشند و میانگین سنی پاسخ‌دهندگان ۳۰ تا ۴۰ سال است. در محدوده پیرامونی که در آن تعداد ۳۲۵ پرسشنامه توزیع گردیده است میزان ۵۱٫۳۸ درصد را مردان و ۴۸٫۶۲ درصد را زنان تشکیل داده‌اند که از این تعداد ۶۶٫۴۶ درصد متأهل و ۳۳٫۵۴ درصد مجرد بوده‌اند. به‌طور کلی بررسی میانگین سنی پاسخ‌دهندگان و وضعیت سواد آن‌ها نشان‌دهنده وضعیت مناسب در هر دو جامعه می‌باشد. اگرچه به دلیل رونق تجارت شهر و همچنین کمبود زمینه‌های اشتغال، بیشتر جوانان به اشتغال غیررسمی گرایش پیدا کرده‌اند به طوری که تعداد زیادی از جوانان و حتی کودکان نیز مشغول دست‌فروشی و ... در مرکز شهر شده‌اند.

جدول ۵- توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان بر اساس جنسیت و وضعیت تأهل و سطح سواد

محدوده	توضیحات	جنسیت		وضعیت تأهل			
		مرد	زن	مجرد	متأهل	زیر دیپلم	دیپلم
مرکزی	تعداد	۱۶۴	۱۳۶	۱۲۱	۱۷۹	۱۱۹	۹۵
	درصد فراوانی	۵۴٫۶۷	۴۵٫۳۳	۴۰٫۳۳	۵۹٫۶۷	۳۹٫۶۷	۳۱٫۶۷
پیرامونی	تعداد	۱۶۷	۱۵۸	۱۰۹	۲۱۶	۹۷	۸۹
	درصد فراوانی	۵۱٫۳۸	۴۸٫۶۲	۳۳٫۵۴	۶۶٫۴۶	۲۹٫۸۵	۲۷٫۳۸

منبع: یافته‌های تحقیق

یافته‌های استنباطی تحقیق:

در این پژوهش جهت سنجش پایداری اجتماعی از پنج شاخص حس تعلق، تعاملات اجتماعی، مشارکت، کیفیت زندگی و امنیت استفاده شده است. در این بخش ابتدا هر کدام از شاخص‌های پایداری اجتماعی به صورت جداگانه در دو محدوده مورد مطالعه (مرکزی و پیرامونی) مورد مقایسه قرار می‌گیرند و سپس پایداری اجتماعی در دو محدوده مورد بررسی قرار می‌گیرد.

حس تعلق: با استفاده از آزمون تی تست مستقل می‌توان معنی‌دار بودن اختلاف میانگین‌ها را برای شاخص حس تعلق مورد ارزیابی قرار داد. در این پژوهش میزان $0,032 = sig$ به دست آمد که نشان‌دهنده اختلاف معنی‌دار شاخص حس تعلق در دو محدوده مورد مطالعه است و با توجه به این که میانگین محدوده پیرامونی بالاتر از محدوده مرکزی است بنابراین نتیجه گرفته می‌شود که حس تعلق در محدوده پیرامونی بیشتر است. نتایج حاصل از تحقیق نشان داد که در اکثر شاخص‌های مربوط به حس تعلق تفاوت معنی‌داری میان دو محدوده مورد مطالعه وجود دارد و میانگین محدوده مرکزی بیشتر از محدوده پیرامونی می‌باشد. به نظر می‌رسد جابه‌جایی ساکنان محدوده مرکزی و جایگزینی افراد غریبه که اغلب جهت تجارت در این منازل ساکن شده‌اند باعث کاهش حس تعلق در محدوده مرکزی شده است. مصاحبه‌های انجام شده توسط محققان نشان داد که ساکنان اصلی این محلات، منازل خود را فروخته یا اجاره داده و در نواحی دیگر شهر بانه که آلودگی صوتی کمتر و کیفیت زندگی بهتری دارند، ساکن شده‌اند.

جدول ۶- مقایسه میانگین شاخص حس تعلق در دو محدوده مورد مطالعه

شاخص	میانگین محدوده مرکزی	میانگین محدوده پیرامونی	t-test (sig)
حس تعلق	۲,۵۲۲	۳,۴۱۹	۰,۰۳۲

منبع: یافته‌های تحقیق

تعاملات اجتماعی: با استفاده از آزمون تی تست مستقل می‌توان معنی‌دار بودن اختلاف میانگین‌ها را برای شاخص تعامل اجتماعی مورد ارزیابی قرار داد. در این پژوهش میزان $\text{sig} = ۰,۰۰۳$ شده است که نشان‌دهنده اختلاف معنی‌دار شاخص تعامل اجتماعی در دو محدوده مورد مطالعه است و با توجه به اینکه میانگین محدوده پیرامونی بالاتر از محدوده مرکزی است بنابراین نتیجه گرفته می‌شود که شاخص تعامل اجتماعی در محدوده پیرامونی وضعیت بهتری را دارا می‌باشد. طبق مصاحبه انجام شده محققان با ساکنان محدوده مرکزی، بیشتر ساکنان اصلی محله به دلیل مشکلات ترافیکی، آلودگی هوا و تبدیل منازل به انبار کالا و مزاحمت‌های ناشی از آن برای ساکنان و ورود افراد غریبه... از محدوده مرکزی به سایر مناطق شهر نقل مکان کرده‌اند و اکثر ساکنان این محله‌ها افرادی هستند که از شهرهای دیگر جهت تجارت و کار در این نواحی ساکن شده‌اند که این می‌تواند یکی از دلایل کاهش تعاملات اجتماعی در میان ساکنان محدوده مرکزی به نسبت محدوده پیرامونی شهر بانه باشد. نتایج مربوط به هرکدام از زیر معیارهای تعاملات اجتماعی نیز نشان‌دهنده اختلاف معنی‌داری میان دو محدوده مورد مطالعه می‌باشد.

جدول ۷- مقایسه میانگین شاخص تعامل اجتماعی در دو محدوده مورد مطالعه

شاخص	میانگین محدوده مرکزی	میانگین محدوده پیرامونی	t-test (sig)
تعامل اجتماعی	۲,۷۸۸	۳,۲۵۹	۰,۰۰۳

منبع: نگارنده

مشارکت اجتماعی: از نظر ساکنان محدوده مرکزی، مشارکت در طرح‌های شهرداری نمی‌تواند به بهبود وضعیت محدوده مرکزی کمک بکند و نیازمند انجام اقدامات اصلی‌تر مانند انتقال مراکز تجاری و کاهش تراکم در محدوده می‌باشد. خروج

ساکنان از محدوده مرکزی و جایگزینی ساکنان جدید در این محدوده که اغلب جهت کار و فعالیت در این محدوده سکونت گزیده‌اند می‌تواند یکی از عوامل کاهش مشارکت ساکنان محدوده مرکزی باشد. در هر دو محدوده مورد مطالعه میزان علاقه ساکنان به صرف وقت و هزینه در طرح‌های شهرداری پایین است این موضوع می‌تواند نشان‌دهنده اعتماد کم ساکنان هر دو محدوده به مسئولین شهرداری باشد. اما به نسبت در محدوده پیرامونی تمایل بیشتری به صرف وقت و هزینه در طرح‌های شهرداری وجود دارد. نتایج حاصل از تحلیل پرسشنامه‌ها نشان داد که اختلاف معنی‌داری میان دو محدوده مورد مطالعه از لحاظ شاخص مشارکت وجود ندارد ($\text{sig}=0,192$). با توجه به اینکه میانگین محدوده مرکزی از محدوده پیرامونی کمتر است بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که شاخص مشارکت اجتماعی در محدوده پیرامونی نسبت به محدوده مرکزی از وضعیت مطلوب‌تری برخوردار است اما دو محدوده تفاوت معناداری در زمینه مشارکت اجتماعی ندارند.

جدول ۸- مقایسه میانگین شاخص مشارکت اجتماعی در دو محدوده مورد مطالعه

شاخص	میانگین محدوده مرکزی	میانگین محدوده پیرامونی	t-test (sig)
مشارکت اجتماعی	۲,۹۶۰	۳,۰۷۱	۰,۱۹۲

منبع: یافته‌های تحقیق

کیفیت زندگی: نتایج پژوهش نشان می‌دهد که اختلاف معنی‌داری میان دو محدوده مورد مطالعه از لحاظ شاخص کیفیت زندگی وجود دارد. با توجه به اینکه میانگین محدوده مرکزی از محدوده پیرامونی کمتر است بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که شاخص کیفیت زندگی در محدوده پیرامونی نسبت به محدوده مرکزی از وضعیت

مطلوب‌تری برخوردار است. تبدیل شدن اکثر فضاهای سبز در محدوده مرکزی به مجتمع تجاری و سایر کاربری‌ها با وجود تراکم شدید شهری، مشکلات فراوانی را به وجود آورده است اما به دلیل کمبود فضاهای تفریحی در هر دو محدوده میانگین‌ها نسبتاً پایین می‌باشد.

در محدوده مرکزی تراکم شدید فعالیت‌ها و شلوغی و سروصدای ناشی از فعالیت‌های تجاری مشکلات فراوانی را برای ساکنان این محدوده ایجاد کرده است. اکثر مجتمع‌های تجاری چون بدون پروانه ساخت هستند فاقد کنتور برق بوده و تأمین برق این مجتمع‌ها از طریق موتوربرق‌هایی که در پشت‌بام این مجتمع‌ها قرار داده‌اند تأمین می‌شود که این موتوربرق‌ها سروصدای زیادی ایجاد می‌کنند، که بیشتر ساکنان محدوده مرکزی به این موضوع نیز اشاره کرده‌اند. همچنین مزاحمت‌های ناشی از چادر زدن مسافران و پارک ماشین و ... از آسایش و آرامش محدوده مرکزی کاسته است. نتایج پژوهش نشان‌دهنده میانگین پایین در دو محدوده مورد مطالعه می‌باشد. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که میزان دسترسی به خدمات تفریحی در محدوده بسیار پایین است. یکی از مشکلات شهر بانه نبود فضاهای تفریحی و پارک‌ها می‌باشد. سرانه فضای سبز و فضاهای تفریحی در این شهر بشدت پایین می‌باشد. وجود تراکم شدید فعالیت‌ها، مراجعه مسافران به محدوده و سروصدای ناشی از ترافیک و پاساژها در محدوده مرکزی میزان مطلوبیت محدوده مرکزی را از نظر آلودگی صوتی و هوا به شدت کاهش داده است.

جدول ۹- مقایسه میانگین شاخص کیفیت زندگی در دو محدوده مورد مطالعه

شاخص	میانگین محدوده مرکزی	میانگین محدوده پیرامونی	t-test (sig)
کیفیت زندگی	۲,۴۸۹	۳,۰۶۲	۰,۰۰۵

منبع: یافته‌های تحقیق

امنیت: با توجه به جدول زیر می‌توان دریافت که اختلاف معنی‌داری میان دو محدوده مورد مطالعه از لحاظ شاخص امنیت وجود دارد ($\text{sig}=0,000$). با توجه به اینکه میانگین محدوده مرکزی از محدوده پیرامونی کمتر است بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که شاخص امنیت در محدوده پیرامونی نسبت به محدوده مرکزی از وضعیت مطلوب‌تری برخوردار است. اگرچه ورود مسافران و افراد غریبه به شهر در دو محدوده سبب کاهش امنیت و افزایش جرائم خصوصاً مشکلات اجتماعی گردیده است اما به دلیل تمرکز این فعالیت‌ها در محدوده مرکزی مشکلات ناشی از آن چشمگیرتر به نظر می‌رسد که نتایج حاصل از پرسشنامه‌ها نیز تأییدکننده این موضوع می‌باشد. در مصاحبه‌های انجام‌شده با ساکنان دو محدوده اظهار داشتند که مردم میزان سرقت و کیف‌قاپی در محدوده مرکزی بسیار زیاد شده است که دلایل آن را ورود افراد غریبه، اسکان مسافری در محدوده (که فرصت زیادی برای سارقان فراهم می‌آورد) و همچنین شلوغی محدوده مرکزی عنوان کردند.

جدول ۱۰- مقایسه میانگین شاخص امنیت در دو محدوده مورد مطالعه

شاخص	میانگین محدوده مرکزی	میانگین محدوده پیرامونی	t-test (sig)
امنیت	۲,۷۷۹	۳,۵۹۳	۰,۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول ۱۱- نتایج حاصل از پرسشنامه در دو محدوده مورد مطالعه

ردیف	پرسش	درصد فراوانی					محدوده	نتیجه	تخصص	
		کمتر از ۱۰٪	۱۰ تا ۲۰٪	۲۰ تا ۳۰٪	۳۰ تا ۴۰٪	بیشتر از ۴۰٪				
										بیشتر از ۴۰٪
۰,۱۳۷	۲,۷۴۸	۱۸,۴	۶,۸	۲۸,۲	۲۴,۳	۲۲,۳	مرکزی	به چه میزان تمایل به همکاری در جهت بهبود محل زندگی‌تان دارید؟	سختی‌ها	
	۲,۹۴۵	۲۱,۳	۱۴,۸	۲۰,۴	۲۴,۱	۱۹,۴	پیرامونی			
۰,۰۰۰	۲,۳۶۹	۴,۹	۱۲,۶	۲۷,۲	۲۵,۲	۳۰,۱	مرکزی	تا چه حد به زندگی در این مکان علاقه دارید؟		
	۳,۵۷۴	۲۸,۷	۳۲,۴	۲۱,۳	۲,۸	۱۴,۸	پیرامونی			
۰,۰۱۰	۲,۸۷۴	۱۶,۵	۱۸,۴	۱۵,۵	۳۵,۰	۱۴,۶	مرکزی	در صورتی که آسفالت خیابان یا کوچه‌تان دچار مشکل باشد، مسئولیت پیگیری آن را بر عهده می‌گیرید؟		
	۳,۳۱۵	۲۹,۶	۷,۴	۴۲,۶	۵,۶	۱۴,۸	پیرامونی			
۰,۰۰۰	۲,۰۹۷	۲,۹	۶,۸	۱۷,۵	۴۲,۷	۳۰,۱	مرکزی	در صورت مهیا شدن مکان بهتر چقدر حاضر هستید در محله‌ای که اکنون در آن هستید بمانید؟		
	۳,۷۶۹	۳۵,۲	۲۵,۰	۲۷,۸	۵,۶	۶,۵	پیرامونی			
۰,۰۰۰	۲,۸۵۰	۱۳,۵	۱۴,۴	۳۲,۷	۱۹,۲	۲۰,۲	مرکزی	در پیشرفت امور محل زندگی‌تان به چه میزان با همسایه‌ها تعامل و همکاری دارید؟		تعمیرات اجتماعی
	۳,۴۶۰	۲۱,۳	۲۵,۹	۳۴,۳	۱۴,۸	۳,۷	پیرامونی			
۰,۰۰۸	۲,۹۵۱	۱۵,۴	۶,۷	۲۶,۹	۲۶,۰	۲۵,۰	مرکزی	به نظر شما با رونق تجارت در شهر، ارتباطات و رفت‌وآمدهای خانوادگی چه تغییری کرده است؟		
	۳,۳۷۰	۱۹,۴	۲۰,۴	۲۳,۱	۱۹,۴	۱۷,۶	پیرامونی			
۰,۰۱۰	۲,۵۶۰	۱۱,۵	۸,۷	۴۳,۳	۳۰,۸	۵,۸	مرکزی	برای حل مشکلات همسایه‌ها چقدر تمایل دارید وقت و هزینه‌تان را صرف کنید؟		
	۳,۰۴۷	۲۴,۱	۱۷,۶	۳۳,۳	۲۱,۳	۳,۷	پیرامونی			
۰,۰۳۲	۲,۷۹۰	۱۹,۲	۱۳,۵	۱۷,۳	۲۶,۱	۲۳,۹	مرکزی	با رونق تجارت در این شهر روابط شما با همسایگان و آشنایانتان به چه میزان شده است؟		
	۳,۱۵۷	۱۷,۶	۱۸,۵	۳۷,۰	۱۵,۷	۱۱,۱	پیرامونی			

بررسی اثرات اشتغال غیررسمی بر پایداری اجتماعی ... ۱۱۳

ردیف	نوع نمونه	درصد فراوانی					محدوده	سوال	نوع پاسخ	
		کمتر از	زیاد	بسیار زیاد	بسیار کم	زیاد				
۰,۱۲۴	۲,۸۹۳	۱۶,۵	۱۴,۶	۲۳,۳	۳۳,۰	۱۲,۶	مرکزی	در صورت نظرخواهی شهرداری در زمینه پروژه‌هایی اجرایی در محله چقدر تمایل دارید که در این نظرخواهی شرکت کنید؟	مشارکت اجتماعی	
	۳,۳۳۴	۲۰,۴	۲۷,۸	۲۳,۱	۲۲,۲	۶,۵	پیرامونی			
۰,۰۰۰	۲,۹۶۲	۸,۷	۱۸,۴	۳۸,۸	۲۸,۲	۵,۸	مرکزی	میزان مشارکت همسایه‌هایتان در انجام امور مشترک (حل مشکلات محله، امور خیریه و...) به چه میزان می‌باشد؟		
	۳,۴۸۲	۲۲,۲	۳۴,۳	۲۶,۹	۲,۸	۱۳,۹	پیرامونی			
۰,۰۱۰	۲,۶۲۱	۸,۳	۲۵,۰	۱۵,۷	۲۲,۲	۲۸,۷	مرکزی	پس از رونق تجارت در شهر، میزان تمایل شما به مشارکت در مراسم‌های همسایگان خود چه تغییری کرده است؟		
	۳,۷۹۷	۱۱,۷	۴۳,۷	۲۴,۳	۱۶,۵	۳,۹	پیرامونی			
۰,۴۷۵	۲,۶۶۰	۶,۸	۲۴,۳	۲۳,۳	۱۹,۴	۲۶,۲	مرکزی	چقدر تمایل دارید به صورت داوطلبانه برای پروژه‌ای در منطقه محل سکونتتان وقت بگذارید؟		
	۲,۹۲۶	۲۶,۲	۱۵,۷	۴۹,۱	۲۸,۷	۱,۹	پیرامونی			
۰,۰۰۰	۲,۶۸۹	۱۳,۶	۱۲,۶	۲۹,۱	۱۷,۵	۲۷,۲	مرکزی	تا چه میزان از حضور در محله که در آن زندگی می‌کنید احساس راحتی و آرامش ذهنی می‌کنید؟		کیفیت زندگی
	۳,۶۹۴	۳۸,۰	۲۶,۲	۱۲,۱	۱۲,۷	۱۰,۹	پیرامونی			
۰,۰۳۶	۲,۰۷۸	۵,۸	۲,۹	۲۴,۳	۲۷,۲	۳۹,۸	مرکزی	تا چه میزان از مسکنی که در آن هستید احساس رضایت می‌کنید؟		
	۲,۳۳۴	۳,۷	۵,۶	۳۸	۲۵,۹	۲۶,۹	پیرامونی			
۰,۱۶۵	۲,۲۱۴	۳,۹	۶,۸	۲۸,۲	۲۹,۱	۳۲	مرکزی	در سالیان اخیر به چه میزان دسترسی به وسایل حمل و نقل عمومی در محله سکونت شما بیشتر شده است؟		
	۲,۳۷۱	۲,۹	۸,۲	۳۷,۰	۲۸,۷	۲۳,۱	پیرامونی			

ردیف	تخصص	محدوده	درصد فراوانی						
			کمتر از ۱۰٪	۱۰ تا ۲۰٪	۲۰ تا ۳۰٪	۳۰ تا ۴۰٪	بیشتر از ۴۰٪		
۰,۰۰۱	تخصص	مرکزی	۱۶,۵	۱۷,۵	۴۳,۷	۱۶,۵	۵,۸	۲,۳۳۴	به چه میزان محل زندگی‌تان از نظر نبود سروصدا و آلودگی هوا و ترافیک از وضعیت مطلوبی برخوردار است؟
		پیرامونی	۱۴,۸	۱۴,۸	۱۷,۶	۲۳,۱	۲۹,۶	۳,۳۷۹	
۰,۰۰۰	تخصص	مرکزی	۳۲,۰	۳۰,۱	۱۶,۵	۷,۸	۱۳,۶	۲,۴۰۸	تا چه حد از میزان دسترسی به خدمات آموزشی در محله رضایت دارید؟
		پیرامونی	۱۰,۲	۱۳,۲	۲۰,۱	۲۷,۸	۲۸,۷	۳,۵۴۷	
۰,۰۰۰	تخصص	مرکزی	۱۵,۸	۱۰,۲	۴۳,۷	۱۸,۷	۱۱,۶	۳,۰۰۱	تا چه حد از میزان دسترسی به خدمات تفریحی در محله خودتان رضایت دارید؟
		پیرامونی	۱۴,۸	۱۹,۴	۲۵,۰	۲۷,۸	۱۳,۰	۳,۰۴۷	
۰,۰۱۰	تخصص	مرکزی	۱۳,۶	۳۰,۱	۲۱,۴	۱۹,۴	۱۵,۵	۲,۹۳۲	وقتی تنهایی در شب در محل سکونت خود راه می‌روید چقدر احساس امنیت می‌کنید؟
		پیرامونی	۲,۸	۱۹,۴	۳۲,۴	۲۹,۶	۱۵,۷	۳,۳۶۲	
۰,۰۰۰	تخصص	مرکزی	۱۶,۵	۱۴,۶	۴۲,۷	۲۰,۴	۵,۸	۲,۸۴۵	چه قدر فکر می‌کنید که در سال‌های گذشته از میزان جرائم مانند: سرقت و زورگیری در محل سکونتتان کاسته شده است؟
		پیرامونی	۰,۹	۹,۳	۴۱,۷	۲۵,۹	۲۲,۲	۳,۵۹۳	
۰,۰۰۰	تخصص	مرکزی	۱۶,۵	۲۶,۲	۴۳,۷	۱۱,۷	۱,۹۰	۲,۵۶۱	چقدر فکر می‌کنید که در سالیان اخیر در محله شما از میزان بزهکاری‌های اجتماعی مانند زورگیری و سرقت کاسته شده؟
		پیرامونی	۳,۷	۱۳,۹	۶,۵	۳۸,۹	۳۷,۰	۳,۹۱۷	
۰,۰۰۰	تخصص	مرکزی	۱۹,۴	۲۸,۲	۲۱,۴	۱۷,۵	۱۳,۶	۲,۷۷۸	هنگام حمل پول و اشیا قیمتی در محله زندگی‌تان تا چه حد احساس امنیت می‌کنید؟
		پیرامونی	۳,۷	۱۰,۲	۳۵,۲	۳۳,۳	۱۷,۶	۳,۵۰۱	

سنجش پایداری اجتماعی در محدوده‌های مورد مطالعه

در این پژوهش جهت سنجش پایداری اجتماعی از پنج شاخص حس تعلق، تعاملات اجتماعی، مشارکت، کیفیت زندگی و امنیت استفاده گردید. با استفاده از آزمون تی تست می‌توان میزان معنی‌دار اختلاف میانگین‌های پایداری اجتماعی را در دو حوزه مورد مطالعه مورد ارزیابی قرار داد. با توجه به نتایج حاصل از آزمون تی تست که میزان $\text{sig}=0,043$ گردید بنابراین اختلاف معنی‌داری میان دو محدوده مورد مطالعه وجود دارد و چون به لحاظ میانگین بالاتر، محدوده پیرامونی وضعیت مطلوب‌تری را دارا می‌باشد بنابراین میزان پایداری اجتماعی در محدوده پیرامونی از محدوده مرکزی بیشتر است. طبق مصاحبه‌های انجام‌شده توسط محققان تعدادی از پاسخ‌دهندگان محل سکونت قبلی خود را محدوده مرکزی شهر عنوان کردند که در سالیان اخیر به منطقه پیرامونی شهر منتقل شده‌اند و دلیل این تغییر مسکن را تراکم شدید در حوزه مرکزی، سروصدا، مزاحمت‌های ناشی از مسافران و... عنوان کرده‌اند. در مجموع نتایج حاصل از پرسشنامه و مصاحبه‌های انجام‌شده توسط محققان با ساکنان دو محدوده مورد مطالعه نشان‌دهنده بالاتر بودن میزان پایداری اجتماعی در محدوده پیرامونی و بهتر بودن وضعیت سکونت و زندگی در این محدوده به نسبت محدوده مرکزی می‌باشد.

جدول ۱۲- مقایسه میانگین پایداری اجتماعی در دو محدوده مورد مطالعه

شاخص	میانگین محدوده مرکزی	میانگین محدوده پیرامونی	t-test (sig)
پایداری اجتماعی	۲,۷۱۲	۳,۲۳۹	۰,۰۴۳

نتیجه‌گیری

همان‌طور که نتایج تحلیل پرسشنامه‌های توزیع‌شده در میان دو محدوده نشان داد تمرکز اشتغال غیر رسمی در محدوده مرکزی و تمرکز شدید فعالیت‌ها، سبب ایجاد مشکلات زیادی در شهر بانه و خصوصاً محدوده تمرکز فعالیت‌ها شده است. شاخص‌های ارزیابی‌شده جهت سنجش پایداری اجتماعی خود نشان‌دهنده این واقعیت است و در اکثر شاخص‌ها وضعیت محدوده پیرامونی به شدت بهتر از محدوده مرکزی می‌باشد. اگرچه نتایج پژوهش نشان‌دهنده اثرات اشتغال غیررسمی بر تمام شاخص‌های پایداری اجتماعی خصوصاً در محدوده تمرکز فعالیت‌ها می‌باشد اما به نظر می‌رسد بیشترین اثر را بر شاخص امنیت گذاشته است به طوری که با رونق اشتغال غیررسمی در شهر بانه و خصوصاً محدوده مرکزی شهر بانه، شاخص امنیت در محدوده مرکزی تغییرات زیادی داشته است. افزایش کیف‌قایی و دزدی و زورگیری در محدوده مرکزی که بیشترین تمرکز اشتغال غیر رسمی در آن می‌باشد و همچنین نتایج حاصل از مصاحبه با ساکنان نشان‌دهنده اثرات منفی اشتغال غیررسمی بر شاخص امنیت در محدوده تمرکز فعالیت‌ها به نسبت محدوده پیرامونی می‌باشد.

نتایج این پژوهش روشن ساخت که بایستی توجه بیشتری به بحث امنیت در محدوده تمرکز فعالیت‌ها شود، چرا که پژوهش‌های قبلی انجام شده در زمینه اشتغال غیررسمی در شهر بانه، بیشتر بر ابعاد کالبدی و اقتصادی متمرکز بوده و این بُعد از اثرات اشتغال غیررسمی غالباً از دید محققان پنهان مانده است. همچنین بر اساس نتایج پژوهش، شاخص‌های حس تعلق و تعاملات اجتماعی محدوده پیرامونی از محدوده مرکزی شهر بانه بیشتر است که از دلایل آن می‌توان به نقل مکان ساکنان محدوده مرکزی جهت سکونت در سایر مناطق شهر و جایگزینی افراد جهت تجارت و کار اشاره نمود. نتایج مصاحبه نشان داد که اکثر ساکنان محدوده مرکزی پس از رونق تجارت در این محلات ساکن شده‌اند و اکثر منازل این محدوده استیجاری می‌باشد. از دلایل نقل مکان ساکنان اصلی افزایش آلودگی‌های صوتی و هوا، تبدیل منازل به

مجتمع‌های تجاری و تبدیل به انبار کالاها و مزاحمت‌های ناشی از اسکان مسافری (مانند چادر زدن، توقف ماشین‌ها و...) اشاره کرد.

اگرچه اختلاف معنی‌داری در میزان مشارکت اجتماعی در دو محدوده مورد مطالعه وجود نداشت اما پایین بودن میانگین‌های دو محدوده نشان‌دهنده تمایل کم ساکنان محلات به مشارکت در طرح‌ها و برنامه‌های مربوط به شهر می‌باشد. مصاحبه‌های انجام‌شده توسط محققان با ساکنان محلات تأییدکننده این موضوع می‌باشد. همچنین از لحاظ شاخص کیفیت زندگی و امنیت نیز اختلاف معنی‌داری میان محدوده مرکزی و محدوده پیرامونی وجود داشت که با مقایسه میانگین‌ها می‌توان دریافت که در این دو شاخص نیز، محدوده پیرامونی از محدوده مرکزی از وضعیت مطلوب‌تری برخوردار است. تمرکز شدید فعالیت‌ها، آلودگی شدید صوتی و هوا و ورود افراد غریبه در محلات محدوده مرکزی جهت چادر زدن، پارک کردن ماشین‌ها و... سبب کاهش کیفیت زیستی در محدوده مرکزی شده است. نتایج پرسشنامه‌ها نشان داد که پایداری اجتماعی در محدوده مرکزی کمتر از محدوده پیرامونی است که مصاحبه محققان با ساکنان و مشاهدات آنان نیز تأییدکننده آن می‌باشد. از آنجاکه مشخص گردید بیشتر تراکم فعالیت‌ها، ازدحام و شلوغی محدوده مرکزی ناشی از فعالیت‌های غیر رسمی می‌باشد که در قالب مجتمع‌های تجاری، دستفروشی و دوره‌گردی و... در این محدوده تمرکز یافته‌اند بنابراین می‌توان گفت که وجود تجارت غیررسمی در محدوده مرکزی سبب ایجاد ناپایداری اجتماعی در محدوده مرکزی شهر بانه شده است.

پیشنهادات:

نتایج پژوهش نشان داد تمرکز اشتغال غیررسمی در مرکز شهر اثرات متفاوتی بر ابعاد پایداری اجتماعی شهر از جمله افزایش میزان جرم، ناامنی‌های اجتماعی و پایین

آمدن کیفیت زندگی و... گذاشته است. در این بخش تلاش می‌گردد با توجه به نتایج تحقیق راهکارهایی در جهت افزایش پایداری اجتماعی شهر بانه، خصوصاً محدوده تمرکز فعالیت‌ها ارائه گردد.

- جلوگیری از قاچاق کالا و توجه به سایر پتانسیل‌های شهر بانه: برای جلوگیری از قاچاق کالا که اثرات منفی آن در منطقه و نیز کل کشور قابل‌مشاهده است، می‌توان اشتغالاتی ایجاد کرد که جایگزینی مناسب برای آن باشد؛ در صورت عدم ایجاد جایگزین برای فعالیت قاچاق، نمی‌توان آن را ریشه‌کن و از بین برد.

- به دلیل تمرکز بیش از حد فعالیت‌های خدماتی و اجتماعی در محدوده مرکزی شهر و گسترش ناموزون و بی‌رویه شهر و نبود فعالیت‌های خدماتی و اجتماعی مورد نیاز مناطق حاشیه شهری، لازم است که در سطح شهر و بخصوص در نواحی تازه توسعه‌یافته، به ایجاد هسته‌های خدماتی در موقعیت‌های مختلف شهر اقدام نمود. تمرکز شدید خدمات در محدوده مرکزی سبب ایجاد تراکم شدید در محدوده مرکزی و ترافیک و... گردیده است.

- یکی از مشکلات اصلی در محدوده مرکزی مشکلات مربوط به کمبود پارکینگ می‌باشد. در این راستا بایستی اقدام به ساخت پارکینگ‌های طبقاتی و...گردد. ایجاد پارکینگ‌هایی در لبه محدوده مرکزی شهر بانه و فراهم کردن تسهیلات حمل‌ونقل عمومی و ارتقا محورهای پیاده کمک شایانی به کاهش ترافیک در این محدوده می‌نماید.

- نبود فضای سبز و فضاهای تفریحی در محدوده مرکزی و تمرکز شدید فعالیت‌ها، مشکلات فراوانی را خصوصاً در محدوده مرکزی به همراه داشته است. افزایش میزان فضای سبز، خدمات تفریحی و جلوگیری از افزایش تراکم ساختمانی می‌تواند گامی مهم در جهت ارتقا کیفیت زیستی محدوده مرکزی و سایر مناطق شهر بانه باشد.

- با توجه به ماهیت غیررسمی بودن تجارت در سطح شهر و وابستگی گردشگری نیز به تجارت غیررسمی، میزان خطر موجود برای افت گردشگری در شهر بانه همچنان وجود دارد. بنابراین بر برای پایداری صنعت گردشگری در شهر بانه برنامه‌ریزی مناسبی لازم است تا مانع از رکود احتمالی آن در آینده شود. لزوم توجه بیشتر به افزایش میزان رضایت گردشگران نیز ضروری است تا پویایی این صنعت تضمین گردد.

- برداشتن تعرفه‌ها و قوانین دست و پاگیر که منجر به عدم سرمایه‌گذاری و فراری دادن سرمایه‌ها می‌شود. احداث صنایع تولیدی و تبدیلی برای رفع نیاز محلی و صادرات محصولات آن‌ها؛ با احداث صنایع و کارگاه‌های کوچک تولیدی و تبدیلی در جوار مناطق مرزی هم می‌توان نیاز این مناطق را تأمین نمود هم زمینه را برای بازاریابی و صادرات به خارج از کشور فراهم نمود و همچنین با تشویق مردم به سمت آن‌ها از گسترش بی‌رویه قاچاق کاسته خواهد شد.

منابع

- بابا حیدری، ساغر. (۱۳۸۰). بررسی عوامل مؤثر بر اشتغال در بخش غیر رسمی ایران، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*.
- پور طاهری و همکاران. (۱۳۹۰). ارزیابی و اولویت‌بندی پایداری اجتماعی در مناطق روستایی: نمونه مورد مطالعه؛ روستاهای شهرستان خرم بید استان فارس، *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۴، شماره ۳.
- تیموری، ایرج. (۱۳۹۱). ارزیابی پایداری اجتماعی با استفاده از منطق فازی: نمونه مورد مطالعه؛ شهر تهران، *نشریه انجمن جغرافیایی*، شماره ۳۵.
- جاودان، مجتبی. (۱۳۸۸). ارزیابی پایداری فضایی در حوزه‌های روستایی، *رساله دکتری*، دکتر عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری، دانشگاه تربیت مدرس.
- جمعه پور، محمود؛ نجفی، غلامرضا؛ شفیعا، سعید. (۱۳۹۱). بررسی رابطه تراکم و پایداری اجتماعی در مناطق شهرداری تهران، *مجله علمی پژوهشی جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی*، شماره ۴ (پیاپی ۴۸).
- رحیمی، علی. (۱۳۹۲). بررسی نقش مبادلات مرزی در ساختار کالبدی و اقتصادی شهر بانه، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان، گیلان*.
- رنایی، محسن. (۱۳۸۴). ساختار اشتغال در بخش غیر رسمی کشور، *مجله اقتصادی*، شماره ۴۹ و ۵۰.
- زنجانی، حبیب‌الله. (۱۳۷۱). *جمعیت و توسعه، مجموعه مقالات وزارت مسکن و شهرسازی*، تهران: (مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران).
- شفیعا، محمدعلی؛ شفیعا، سعید. (۱۳۹۱). بررسی رابطه توسعه پایدار اجتماعی و سرمایه اجتماعی: نمونه مورد مطالعه؛ ساکنان محله غیررسمی شمیران نو، *مجله جامعه‌شناسی کاربردی*، جلد ۲۳، شماره ۲.
- صرامی، حسین. (۱۳۷۳). تأثیر مشاغل غیر رسمی بر چهره شهرهای ایران، *فصلنامه تحقیقات جغرافیایی*، شماره ۳۲.
- عبدخدا، کامیار؛ عبداللهی دمنه، احمد. (۱۳۹۳). بررسی اثرات رونق تجارت بر تغییرات کاربری اراضی شهری در شهرهای توریستی - تجاری ایران: نمونه مورد مطالعه؛ شهر بانه، *اولین همایش ملی جغرافیا، شهرسازی و توسعه پایدار*، تهران: انجمن محیط‌زیست کومش، دانشگاه صنعت هوایی.

بررسی اثرات اشتغال غیررسمی بر پایداری اجتماعی ... ۱۲۱

- محمودی، یاسین. (۱۳۹۲). اقتصاد غیررسمی و تأثیرات آن بر شهر: نمونه مورد مطالعه؛ شهر بانه، نخستین همایش ملی مدیریت یکپارچه شهری و نقش آن در توسعه پایدار، سنندج: دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج.
- مشکینی، ابوالفضل؛ برهانی، کاظم؛ شعبان زاده نمینی، رضا. (۱۳۹۲). تحلیل سنجش پایداری اجتماعی شهری مطالعه موردی مناطق ۲۲ گانه شهر تهران، فصلنامه بین‌المللی انجمن جغرافیایی ایران، شماره ۳۹.
- نسترن، مهین؛ قاسمی، وحید؛ هادیزاده زرگر، صادق. (۱۳۹۲). ارزیابی شاخص‌های پایداری اجتماعی با استفاده از فرآیند تحلیل شبکه (ANP)، جامعه‌شناسی کاربردی (مجله پژوهشی علوم انسانی)، دانشگاه اصفهان، دوره ۲۴، شماره ۳ (پیاپی ۵۱).

- Barron, L. and Gauntlett, E. (2002). *Housing and sustainable community's indicators project: Stage 1 report-model of social sustainability*. Report of Housing for sustainable community: the state of housing in Australia
- Beverly, K Brockman. (2010). *retail site selection in mall context*. Illinois, Vol2
- Bramley, G. Et al (2006). *What is 'Social Sustainability' and how do our Existing Urban Forms perform in nurturing it?* Paper presented at the Sustainable Communities and
- Briassoulis, H. (1999). Sustainable Development and the Informal Sector: An Uneasy Relationship? *The Journal of Environment & Development*. 213-237
- Bromley, R. (1987b). *Organization, Regulation and Exploitation in the Urban Informal Sector*. World Development, Vol 6
- Chant, S. (1999). *Informal Sector Activity in the Third World. Applied Geograghy*. London: Routledge, p.509.
- Colantonio, A. and Dixon T. (2011). *Urban Regeneration& Social Sustainability*. John Wiley & Sons, Ltd., Publication, page:5.
- Colin C., W. (1998). *Informal Employment in theAdvanced Economies. Routledge Publisher*, London
- Danish Ministry of the Environment. (2007). *Copenhagen. Agenda for sustainable cities 10 principles for sustainable city governance*. Denmark, p: 7
- Dempsey, N., Brown, C. & Bramley, G (2012). *The key to sustainable urban development in UK cities?* The influence of density on social sustainability Progress in Planning. page:94

- Gates, R., Lee, M. (2005). *Definition Social sustainability*. Vancouver City Council
- Littig, B. & Griebler, E. (2005). *International Journal of Sustainable Development*. Vol. 8: pp. 65-79.
- Long, D. (2003). *A toolkit of Indicators of Sociocommunities*. Liverpool. John Moores University.
- Omann, I. & Spangenberg, J.H. (2002). *Assessing Social Sustainability. The Social Dimension of Sustainability in a Socio- Economic Scenario*. paper presented at the 7th Biennial Conference of the International Society for Ecological Economics in Sousse (Tunisia), 6-9.
- Osberg, L. (1992). *Sustainable Social Development*. Athens: Euro Academy Association.
- Rann, M. & Harbison, M. (2005). *Social sustainability partnership agreement between the Adelaide city Council and the state government of south Australian*. The Adelaide city Council, p:1
- Register, R. (2002). *Ecocities Building cities in Balance with Nature*. Berkeley hill books
- Roseland, M. (1997). *Dimension of eco-city*. 14:197-202
- Thin, N., Lockhart, C. and Yaron, G. (2002). *Conceptualising Socially Sustainable Development*. Paper prepared for DFID and the World Bank, DFID. Mimeo.